

## Az MTA GyEP állásfoglalása

**a 2010. május 17-én az Országgyűlésnek benyújtott képviselői önálló indítványról: a családok támogatásáról szóló 1998 . évi LXXXIV . törvénynek, valamint a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997 . évi XXXI. törvénynek a tankötelezettség teljesítésével összefüggő módosításáról**

Az indítvány célja világos. A tankötelezettségnek, a rendszeres iskoláztatásnak kíván érvényt szerezni a jogalkotó. Az alapkérdés az, hogy vajon a jelenség kezelésére adekvát választ ad-e a családi pótlék meghatározott esetekben és meghatározott időtartamban természetben történő nyújtása.

A benyújtott javaslat indoklást nem tartalmaz. Nem szól a probléma jellegéről, nagyságrendjéről, az alkalmazott eszközhöz kapcsolódó eddigi tapasztalatokról, az iskolai mulasztás és tanulási eredmény összefüggéséről, az intézkedés által érintett szolgáltatások (gyerekjóléti szolgálatok) szerepével kapcsolatos dilemmákról, a család mellett az iskola és a gyerek felelősségéről.

**A családi pótlék a gyermek felneveléséhez biztosított közösségi hozzájárulás, nem jutalmazás vagy büntetés eszköze. Az előterjesztés a probléma jellegétől független, a probléma csökkentésére nem alkalmas megoldás. Folytatja azt a gyakorlatot, amely a társadalom egyes csoportjainak büntetésével kívánja a társadalmi problémákat orvosolni.**

**Már a 2009-es, a családi pótlék 50%-nak természetben történő folyósítását lehetővé tevő törvénymódosítást megelőzően is jeleztük, hogy a családi pótlék természetben való juttatását a gyermekvédelmi törvény alapelveivel, a gyermekek jólétének és védelmének biztosítását szolgáló szakmai törekvésekkel, valamint a Legyen Jobb a Gyerekeknek Nemzeti Stratégia célkitűzéseivel egyaránt ellentétesnek tartjuk.<sup>1</sup> Amennyiben a gyermek szükségleteit a család önhibájából nem biztosítja, a védelembe vételi eljárás a gyermekvédelmi törvényben foglaltaknak megfelelően is célul tűzhetette ki a szülők pénzkezelésének javítását, biztosíthatta az ehhez szükséges szakmai támogatásokat. Az ellenőrzés mellett nyújtott, szükség szerint eseti gondnok bevonásával folyósított természetbeni támogatás bevezetése ehhez képest diszkriminatív intézkedés.**

**Az előterjesztés szakmai tartalma nem látható. A döntés-előkészítőknek ezt azért kellene részletesen kifejteniük, mert a probléma rendkívül összetett, egyetlen eszközzel nem**

---

1

[http://www.gyerekesely.hu/index.php?option=com\\_phocadownload&view=category&download=133%3Avelemeney-a-csaladi-potlakkal-kapcsolatban&id=24%3Aallasfoglalasok-nyilt-levelek&Itemid=74&lang=hu](http://www.gyerekesely.hu/index.php?option=com_phocadownload&view=category&download=133%3Avelemeney-a-csaladi-potlakkal-kapcsolatban&id=24%3Aallasfoglalasok-nyilt-levelek&Itemid=74&lang=hu)

**közelíthető. Külön – a rendelkezésen túlmutató – kérdés, hogy a hiányzások csökkenése nem jelent automatikusan sikeresebb tanulmányokat, holott ez lenne a valóságos cél.**

Az iskolai mulasztásokról naprakész kutatás, felmérés nem áll rendelkezésre, de számos a témához kapcsolódó ismerettel rendelkezünk az elmúlt évekből.

### **1. A probléma jellege.**

Az iskolai hiányzás létező probléma, csökkentése egyértelműen fontos. Az elérhető adalékok alapján a kisebb gyerekeknél (általános iskola, kivált alsó tagozat) ritka, nagyobb arányban a serdülők esetében és elsősorban a középiskolákban fordul elő. Kialakulásában a családnak, a szülőknak, a gyerekeknek/serdülőknek és iskolának egyaránt szerepük van. Erről némi információ található egy 2003-ban készült hatásvizsgálatban<sup>2</sup>.

### **2. A probléma nagyságrendje.**

A tankötelezettség teljesítésében történő mulasztás szankcionálása jelenleg szabálysértési eljárás keretében történik. Eddig csak a 10 óránál több mulasztás állt a törvény figyelmének középpontjában, vagyis az 50 óránál többet hiányzókról legfeljebb sejtéseink lehetnek. A problémát növeli, hogy az iskola a legnehezebb gyerekeket „magántanulói” státusba helyezi. Ők folyamatosan hiányoznak, de ez nem számít igazolatlanoknak.

Az SZMM (10 órás határt figyelembe vevő) adatai 2007-re vonatkozóan állnak rendelkezésre. Abban az évben megközelítőleg 25 ezer esetben érkezett a jegyzőkhöz a közoktatási törvényben foglalt kötelezettségekben történő mulasztásról bejelentés és összesen csaknem 9 ezer esetben követte a bejelentést maximálisan 50 ezer Ft pénzbírság kiszabása. (Az külön kérdés, hogy – amint az egy-egy megyei beszámolóból tudható - a bírságok nagy részét, részben a szülők kedvezőtlen anyagi helyzete miatt, nem lehetett behajtani.) A 25, illetve 9 ezer eset az iskolás gyermekek 0,5 -1,5 százalékát jelenti.

A GyEP adatgyűjtése, amely hat leghátrányosabb helyzetű kistérségre és 69 ott működő általános, valamint 11 középiskolára terjed ki, jelenleg folyik. Az eddig beérkezett információk alapján (30 iskola, megközelítőleg 6000 gyerek) az általános iskolákban a gyerekek mintegy 2,5%-a esetében fordul elő a 10 igazolatlan órát meghaladó hiányzás, a középiskolások esetében jóval nagyobb arányban, körülbelül 12-13%-ban. A tervezett (50 órát határnak tekintő) módosítás valószínűleg az előbb említettnél kisebb arányokat érint. Ha összefüggés van a szülők anyagi-társadalmi helyzete és az iskolai mulasztások között, ami valószínű, akkor az országos arányok azért is a fentieknél alacsonyabbak lehetnek, mert a mi adataink csak az LHH kistérségekre vonatkoznak.

Régebbi kutatások (Makai Éva, 1999<sup>3</sup>, Liskó Ilona, 2003<sup>4</sup>, Pataki Éva. 2003<sup>5</sup> tapasztalatai) szerint a tartós és igazolatlan hiányzás elsősorban a szakiskolákat érinti. A

---

<sup>2</sup> Herczog Mária: Az iskoláztatási támogatás tapasztalatairól. 2003. május,

<http://corleone.romapage.hu/hireink/article/100907/1253/>

<sup>3</sup> Makai Éva: Iskolakerülők? Új Pedagógiai Szemle, 1999.1.

<sup>4</sup> Liskó Ilona. Az iskolakerülés problémája. 2003, FÜPI

<sup>5</sup> Pataki Éva: Az iskolakerülés szociális szakmai aspektusai; Kutatási jelentés, 2003 FÜPI

szakiskolákban tanító pedagógusok számára majdnem tízszer gyakrabban jelent súlyos problémát, mint az általános iskolai tanárok esetében, és majdnem háromszor olyan gyakran jelent súlyos gondot, mint a gimnáziumi tanárok esetében.

A probléma tehát (minden jel szerint) nem egyenletesen érinti az iskolásokat. A középiskolás korosztálynál, azon belül elsősorban a szakiskolákban jelentkezik nagyobb arányban.

### **3. A családi pótlék alkalmazása a mulasztások csökkentésében**

Erre vonatkozóan rendelkezünk némi információval. Az 1998-as törvényalkotás után bevezetett iskoláztatási támogatásról 2000-ben készült hatásvizsgálat.<sup>6</sup> Védelembé vételre az esetek kevesebb, mint 15%-ban került sor. Ezeknek az eseteknek alig harmadában járt sikerrel a hiányzás megszüntetését célzó intézkedés. E vizsgálat szerint a személyes segítség játszott eredményes szerepet a probléma kezelésében.

### **4. A védelembé vétel alkalmazása és a gyerekjóléti szolgálat szerepe**

Az iskolai mulasztások védelembé vételhez kapcsolása figyelmen kívül hagyja, hogy az esetek egy részében az iskola rossz működése áll a hiányzások hátterében. A védelembé vétel az 1998-as iskoláztatási támogatás bevezetésekor nem volt jellemző intézkedés. Először a család és az iskola közötti kapcsolatot igyekeztek a szociális szolgálat segítségével rendezni. Jegyzői intézkedésre ennek sikertelensége esetén kerülhetett sor, azaz törvénymódosítás nélkül eddig is lehetőség volt iskolai mulasztás esetén a védelembé vételre.

A védelembé vétel mai gyakorlata azt valószínűsíti, hogy a falvak, a kiterjedt szociális és gyerekjóléti szolgáltatásokkal nem rendelkező kistelepülések – hatékonyabb eszközök hiányában - élnek inkább ezzel az eszközzel, az új törvény nyomán a eddiginél szélesebb körben. Elgondolkodtató, hogy míg az időközben nyilvánosságra került kormányprogram problémaként említi a védelembé vételek gyakoriságának növekedését és a szociális és gyerekjóléti szolgálatok leterheltségét, az iskolai mulasztások kezelésével kapcsolatos többletfeladatokat egyértelműen és kizárólagosan rájuk terheli.

### **5. Lehetséges megoldások**

A hazai és a külföldi szakirodalom arra hívja fel a figyelmet, hogy a jelenség kezeléséhez az okok ismerete, a pillanatnyi helyzetben nyújtott segítség, valamint bizonyos ösztönzők egyaránt szükségesek. Számos külföldi tapasztalat szerint a büntető jellegű megoldások (amelyek olykor csak a szülőt, olykor csak az iskolát marasztalják el) nem hatékonyak. Az elmúlt évek iskolai hiányzásokat csökkentő próbálkozásaiban a pénzügyi szankciók nem bizonyultak sikeresnek<sup>7</sup>.

A család rossz anyagi helyzete (amelyet 2008 óta többek között a családi pótlék és a segélyek indexelésének elmaradása súlyosbított) bizonyosan oka lehet az iskolai hiányzásoknak. A szociális okok miatt előforduló hiányzások esetében a tanszerek, felszerelések, (pl. szemüveg) ruházat pótlása, az útiköltség biztosítása fontosak. E

---

<sup>6</sup> Herczog 2003

<sup>7</sup> Például az angol tapasztalatok: <http://www.independent.co.uk/news/education/education-news/fining-parents-has-not-cut-truancy-rates-say-lib-dems-819716.html>

szükségletek fedezésének forrását a segélyezési vagy egyéb támogatásokban lehet megtalálni, illetve jelenleg az oktatási integrációs programnak is vannak ilyen eszközei.

Szülői elhanyagolás esetében a már létező eszközök – védelembe vétel – akkor lehetnek elégségesek, ha a szolgáltatásokhoz szükséges kapacitás is biztosított. (Ez éppen a legszegényebb településeken ritka.) Fontos megvizsgálni, hogy a 2009-es törvénymódosítás – védelembe vétel esetén a családi pótlék 50%-nak természetben történő folyósítása – milyen hatású volt, milyen arányban javította pl. a rendszeres iskolába járást. (A felmérés az SZMM-ben jelenleg folyik.)

Valóban, számos tapasztalat és javaslat hangsúlyozza a segítő szolgáltatások szerepét. Ezt erősítik a hazai programok, köztük a Szécsényi Gyerekesély Program iskolai koordinátori hálózatának eredményei is. Egy magyar javaslat szerint „a megoldás tehát az iskolákhoz telepített szakemberek (szociális munkások, fejlesztő pedagógusok, pszichológusok) együttműködő munkacsoportjának alkalmazása lenne, akik a gyermekeken keresztül rövid visszacsatolással megjelenő problémák kezelésében hatékonyabban tudnának eljárni, mint az iskolától függetlenül működő családgondozók.”<sup>8</sup> Egy másik javaslat szerint „A lemorzsolódás által „veszélyeztetett” tanulók (közepesnél gyengébb tanulmányi eredménnyel középfokra belépők, igazolatlanul sokat mulasztók, a középiskola első félévében gyenge tanulmányi eredményt produkálók) esetében mentortanárt kell alkalmazni, akinek a legfőbb feladata a személyes pszichológiai és pedagógiai segítségnyújtás a lemorzsolódás megakadályozása érdekében.”<sup>9</sup>

Az ösztönzést – megfelelő helyzetfelmérés és előzetes hatástanulmány után – a szakiskolákban tartjuk kiemelten fontosnak. A szakiskolai ösztöndíjak és kollégiumok szükségessége többször felmerült az oktatási reformtervekben. A hiányzások hatékonyabb kezeléséhez az ösztöndíjak CCT-ként, azaz feltételes készpénz juttatásként kezelését javasoljuk. Ebben az esetben az ösztöndíj a hiányzások és tanulmányi eredmények függvényében differenciálható.

Mindemellett a megelőzés lenne igazán kívánatos, amelynek legfontosabb eszközei az iskola, az oktatás, a pedagógiai munka fejlesztése, a továbbtanulás, a középiskola-választás alapos előkészítése, ösztöndíj-rendszer működtetése.

Végül arra is szeretnénk felhívni a figyelmet, hogy (különösen az itt tárgyalhoz hasonló esetekben) fontosnak tartjuk a jogszabály tervezetek vitájának társadalmasítását, minél szélesebb körű szakmai nyilvánosság elérését, a beérkezett észrevételek megfontolását.

---

<sup>8</sup> Szontagh Pál: Gondolatok napjaink iskolai kihívásairól a gyakorló pedagógus szemével. Új pedagógiai Szemle, 2005. május (<http://www.ofi.hu/tudastar/gondolatok-napjaink>)

<sup>9</sup> Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért. 2008: 114.old.